

UŽSIENIEČIŲ POREIKIŲ LTSR KNYGAI TENKINIMAS
KNYGŲ PREKYBOS BŪDU

VANDA STARKŪNAITE-JURKŪVENIENE, VALE KUBICKAITĖ

Tarybų Lietuvos leidybos, knygų spausdinimo bazė, leidinių tematikos įvairovė, knygos meno laimėjimai sudaro pagrindą tarybiniais lietuviškiems leidiniams plisti ne tik mūsų respublikoje, bet ir už jos ribų.

LTSR knygos pasiekia įvairias užsienio šalis ir turi susiformavusį nuolatinių skaitytojų ratą. Pokario metais mūsų respublikoje išeinančiomis knygomis domėjosi beveik vieni užsienio lietuviai, pamėgę grožinę ir vaikų literatūrą, meno leidinius. Šiandien jų būrį papildė užsienio mokslininkai, skaitantys mūsų leidyklų leidinius (jų reziümė) lietuvių, rusų ar užsienio kalbomis¹.

Šio straipsnio tikslas — apžvelgti tiesioginį LTSR knygų plitimo užsienyje kanalą — tarptautinę knygų prekybą, parodančią daugiau ar mažiau realią domėjimosi lietuviškais leidiniais padėtį.

Knygų prekyba — tai spausdintų neperiodinių leidinių platinimas pardavimo būdu². Kaip ypatingos paskirties

prekyba — ji yra kultūros šaka, efektyvi ideologinio poveikio priemonė... Ideologinis knygų prekybos vaidmuo ypač ryškus tarptautinėje knygų prekyboje, kurią mūsų šalyje organizuoja sąjunginis susivienijimas „Tarptautinė knyga“, dar 1930 metais įgavęs šią monopolinę teisę³. Dabartiniu metu „Tarptautinė knyga“ — svarbi prekybinė organizacija, eksportuojanti iš TSRS tarybinę moksline, techninę, grožinę literatūrą, laikraščius ir žurnalus, gaidas, plokšteles, tarybinės muzikos įrašus, vaizduojamojo meno kūrinčius, pašto ženklus. Ji palaiko prekybinius ryšius daugiau kaip su 1000 firmų ir organizacijų 140 šalių⁴. Kasmet užsienio skaitytojams siūloma įsigyti apie 200 000 pavadinimų geriausių knygų rusų, kitų TSRS tautų ir užsienio kalbomis. Knygas reklamuoja beveik 500 katalogų, išleidžiamų 23 kalbomis 5 milijonų egz. tiražu, ir įvairūs prospektai, informaciniai lapeliai ir kt.⁵ Visas eksporto-importo operacijas „Tarptautinė knyga“ vykdo per vietines fir-

¹ Apie užsienio skaitytojus ir jų poreikius LTSR knygoms žr.: Jurkūvenienė V. Užsienio lietuvių domėjimasis Tarybų Lietuvos spauda. — Kp.: Mokymo proceso optimizavimo bei technizavimo problemos ir kryptys: Bibliotekų ir informacijos tarnybų vaidmuo aukštųjų mokyklų mokymo bei mokslinio tyrimo procese. V., 1979, p. 89—91; Старкуняйте-Юркувенене В. К вопросу изучения зарубежного читателя литовской советской печати. — Knygotyra, 1980, t. 8(15), 2 sąs., p. 93—104.

² Книжная торговля. — В кн.: Большая советская энциклопедия. М., 1973, т. 12, с. 341.

³ Каневский Б. П. Из истории распространения советской книги за рубежом. — В кн.: Труды. М., 1968, т. 10, с. 233. — В надзгар.: Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина.

⁴ Леонов Ю. Б. Доверие. Взаимопонимание. Прогресс. — Внешняя торговля, 1980, № 1, с. 2.

⁵ Макаров Б. К., Герасимов Н. В. Международные связи советской книжной торговли. — В кн.: Книжная торговля: Исследования и материалы. М., 1974, сб. 1, с. 46.

mas ir organizacijas užsienyje dvišalių susitarimų pagrindu.

LTSR (kaip ir kitų sąjunginių respublikų) knygų prekyba su užsienio šalimis galima tik per sąjunginį susivienijimą „Tarptautinė knyga“, padedanti lietuviškiems leidiniams patekti daugiau kaip į 60 pasaulio šalių⁶.

Lietuvos TSR knygų prekybos užsienyje istoriografija. Vienas pirmųjų straipsnelių apie lietuviškų knygų prekybą su užsienio šalimis pasirodė tik pradėjus šią veiklą vystyti 1955 metais. „Valstiečių laikraščio“ skaitytojams J. Bartkus papasakojo apie pirmųjų lietuviškų knygų pirkėjų lietuvių, gyvenančių JAV ir Australijoje, pageidavimą įsigyti P. Cvirkos, S. Nėries, J. Marcinkevičiaus, Lazdynų Pelėdos ir kt. autorių grožinių kūrinių⁷.

Pirmosios žinios apie lietuviškų knygų pardavimą užsienyje — negausios, skelbiamos „Tiesos“, „Valstiečių laikraščio“, „Tarybinio mokytojo“ laikraščiuose. Iš jų išsiskiria V. Mirkinio straipsnis, supažindinantis su LTSR knygų prekybos valdybos veikla, artimiausių partnerių išsidėstymo geografija, knygų reklama ir pirkėjų poreikiais⁸. Pastaruosius aptaria ir S. Arnašius, nurodydamas pirkėjų pageidavimą įsigyti ne tik lietuvių klasikų, tarybinių

rašytojų raštų, vaikų literatūros, tautosakos rinkinių, bet ir politinės bei mokslinės literatūros⁹.

Savarankišką straipsnių grupę apie lietuviškų knygų trūkumą Lenkijos Liaudies Respublikos Seinų ir Punsko knygynuose bei bibliotekose randame LLR lietuvių leidinyje „Aušra“¹⁰. Nurodoma, kad lietuviškų leidinių poreikis susiformuoja dar mokykloje (dešimtyje mokyklų dėstoma lietuvių kalba), bibliotekoje (penkiose skaitomos lietuviškos knygos), todėl skaitytojai, be grožinės literatūros, pasigenda ir populiarių mokslinių knygų. Lietuviškų knygų paklausa LLR pastebima ne tik autochtonų gyvenamose vietovėse, bet ir didesniuose miestuose. Apie tai „Tiesa“ ir „Czerwony Sztandar“ pranešė 1966 m. ir nurodė, kad lietuvių literatūros skyriai atidaryti Varšuvos, Poznanes, Lodzės, Kašalino, Krokuvos ir kitų miestų tarybinės knygos knygynuose¹¹. Rašyta ir apie tarybinių lietuviškų knygų pardavimą Čekoslovakijoje, VFR, Pietų Amerikoje¹², Suomijoje, pastarojoje šalyje panagrinėti mūsų knygų reklamos trūkumai¹³.

A. Medonis, N. Ziūraitytė, L. Aleksejūnas ir kiti, nagrinėdami „Gintaro“ redakcijos rengiamų veikalų užsieniečiams leidimą, nušviečia ir jų paklausą¹⁴.

⁶ По книготоргу Лит. ССР о поставках продукции на экспорт за 1979 год. (Машинописный отчет). Республиканская книжная база.

⁷ Bartkus J. Lietuviška knyga užsienyje.— Valstiečių laikraštis, 1955, lapkr. 3.

⁸ Mirkinas V. Lietuviška knyga užsienyje.— Valstiečių laikraštis, 1956, lapkr. 25.

⁹ Arnašius S. Knygos keliauja į užsienį.— Tiesa, 1957, sausio 18.

¹⁰ Knygų bazė „Dom Książki“.— Aušra, 1962, Nr. 4, p. 12; Leončikienė A. Seinų apskrities viešosios bibliotekos.— Ten pat, p. 7; Leončikienė A. Seinų apskrities bibliotekos.— Ten pat, 1966, Nr. 10, p. 5.

¹¹ Lietuviškos knygos tolimi adresai.— Tiesa, 1966, kovo 22.

¹² Bausys J. Kelionė po pasaulį.— Gimtasis kraštas, 1968, lapkr. 11.

¹³ Jurginis J. Lietuviškos vertybės anapus Baltijos.— Literatūra ir menas, 1969, bal. 26, p. 13.

¹⁴ Medonis A. Užsienio turistams ir skaitytojams.— Naujos knygos, 1976, Nr. 1, p. 24—27; Ten pat, 1971, Nr. 10, p. 1; Ziūraitytė N. Apie Lietuvą užsienio kalbomis.— Ten pat, 1977, Nr. 10, p. 20—21; Aleksejūnas L. Užsieniečiams — apie Tarybų Lietuvą.— Gimtasis kraštas, 1979, kovo 29, p. 5.

Tik per pastarąjį dešimtmetį, į autorių gretas įsijungus LTSR Knygų prekybos valdybos bei Knygų bazės eksperto skyriaus darbuotojams, daugiau ir išsamiau rašoma apie knygų prekybą su užsienio šalimis: nurodomi vykdytojai, partnerių adresai, vardinami konkretūs leidiniai, aptariama atliktų darbų apimtis, informuojama apie reklaminius katalogus, bukletus, prospektus¹⁵. Atkreipiamas dėmesys į Čekoslovakijos ir VDR knygų prekybos organizacijų pagėdavimą įsigyti lietuviškų knygų vaikams čekiškus, slovaikiškus ir vokiškus vertimus¹⁶.

„Kultūros baruose“ ir kituose periodiniuose leidiniuose paskelbta duomenų apie knygynus ir žmones, pardavinėjančius lietuviškus leidinius užsienyje¹⁷. Tačiau nuolatinis dėmesys knygų prekybos partneriams atsidėjo tarptautinių knygų prekybos parodų-mugių Maskvoje 1977 ir 1979 metais dėka¹⁸. Šiose parodose-mugėse buvo užmegzti tiesioginiai kontaktai ir prekybiniai LTSR ryšiai su užsienio šalių knygų prekybos firmomis ir organizacijomis, sudaromos komercinės sutartys.

Minėti straipsniai yra beveik visi informacinio pobūdžio, juose atspindimi svarbiausi lietuviškų leidinių eksporto laimėjimai, nurodomos spėjtinios problemos, iškeliama darbo trūkumai, tačiau išsamesnės Respublikinės knygų prekybos bazės eksperto skyriaus darbo analizės, jo ryšio su „Tarptautine knyga“ vaizdo neturime, neanalizuojami informaciniai-reklaminiai leidiniai.

Sąjunginio susivienijimo „Tarptautinė knyga“ veikla ir istoriniai jos organizavimo momentai yra susilaukę detalesnio nagrinėjimo B. Kanevskio, V. Komolovo, N. Gerasimovo, J. Leonovo, B. Makarovo darbuose¹⁹. Deja, juose neišryškėja Tarybų Lietuvos indėlis į tarptautinę knygų prekybą.

Informaciniai-reklaminiai leidiniai užsienio pirkėjams. Tarybų Lietuvoje pastaruoju metu per metus išleidžiama 1500—1900 pavadinimų knygų ir brošiūrų 16—18 milijonų egz. tiražu²⁰. Apie šio literatūros srauto dalį, skirtą tarptautinei knygų prekybai, užsienyje gyvenančius lietuviškų tarybinių knygų gerbėjus informuoja „Tarptautinės knygos“ pavidimu parengti sąjunginiai

¹⁵ Vaitkevičius B. Lietuviška knyga užsienyje.— *Komunistas*, 1972, Nr. 8, p. 59—60; Aleknavičius V. Knygos kelias į didįjį pasaulį.— *Vakarines naujienos*, 1978, rugs. 4; Kazlauskas A. Kilniausia knygos misija.— *Naujos knygos*, 1979, Nr. 11, p. 2—3.

¹⁶ Požarskas M. Knyga suartina socialistines tautas.— *Naujos knygos*, 1975, Nr. 10, p. 1.

¹⁷ Platina Tarybų Lietuvos spaudą.— *Kultūros barai*, 1971, Nr. 7, p. 34; Bendrovė „Spauda“.— *Ten pat*, 1972, Nr. 5, p. 52; Starkūnaitė V. Lietuviška knyga ir spauda užsienyje.— *Ten pat*, 1976, Nr. 5, p. 46—48; Starkūnaitė V. Amerikos lietuvių—spaudos platintoja.— *Bibliotekų darbas*, 1973, Nr. 10, p. 19, su nuotr.

¹⁸ Bistrickas S. Knyga taikos ir pažangos tarnyboje.— *Tiesa*, 1977, rugs. 17; Svečiuose pasaulio knygos.— *Ten pat*, 1979, rugs. 11; Leikauskas J. Knyga—taikos ir pažangos šauklys.— *Ten pat*, 1979, rugs. 1; Mūsų knygos keliai į pasaulį.— *Naujos knygos*, 1978, Nr. 11, p. 1—2; Lukošūnas A. Tarnauti taikai ir pažangai.— *Bibliotekų darbas*, 1979, Nr. 10, p. 19; Nekrošius J. Tarptautinė knygų paroda-mugė.— *Naujos knygos*, 1977, Nr. 8, p. 1; Pakeliūnas A. Lietuviška knyga tarptautinėje mugėje.— *Pergalė*, 1977, Nr. 11, p. 181—182; Visockas A. Tarptautinė knygų mugė.— *Ten pat*, 1979, Nr. 11, p. 189—191.

¹⁹ Каневский Б. П. ... см. № 3, с. 219—276; Макаров Б. К., Герасимов Н. В. см. № 5, с. 39—62; Комолов В. Г. Советская книга за рубежом.— В кн.: 400 лет русского книгопечатания. М., 1964, т. 2, с. 289—294; Леонов Ю. Б. Читатели всей планеты.— В мире книг, 1975, № 9, с. 43—45; В духе Хельсинки.— Там же, 1977, № 9, с. 42—44.

²⁰ Lietuvos TSR: Knygų leidyba.— Kn.: Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. V., 1980, t. 6, p. 593.

katalogai arba katalogai, specialiai skirti lietuvių kalba išleistiems leidiniams.

Nuo informacinio katalogo sudarymo kokybės: medžiagos išdėstymo ir anotavimo, įvairiakalbių rubrikų panaudojimo, meninio apipavidalinimo ir poligrafinio atlikimo tiesiogiai priklauso pirmasis skaitytojo įspūdis apie tarybinę knygą. Kaip tik todėl tarybinių knygų prekybos reklama užsienyje yra sudėtinė ir daug nulemianti knygų prekybos dalis. Nors mūsų šalyje reklama dar neturi tokių senų, gilių ir išaugusių tradicijų, kaip užsienyje, tačiau šia problema vis dažniau domimasi, bandoma moksliniuose darbuose išnagrinėti reklamos elementus, paskirti, reikalavimus, knygų prekybos propagandos ir knygų prekybos bibliografinių priemonių santykį²¹.

Ypatingą reikšmę įgauna informaciniai-reklaminiai leidiniai, skirti užsieniečiams. Jie ne tik informuoja apie leidinių tematiką, konkrečią knygą, bet ir padeda atlikti knygos prekybos operacijas, nes jos registracijos numeris vėliau gali atstoti užsakymo dokumentuose ir autorių ir antraštę.

Jau pirmaisiais, 1955 metais, Tarybų Lietuvai įsitraukus į „Tarptautinės knygos“ veiklą, buvo išleisti katalogai užsienio skaitytojams. Kasmet kiekvieno tuo metu LTSR egzistavusi leidykla sudarydavo savo leidžiamos literatūros katalogus atskirai: Lietuvos TSR valstybinę grožinės literatūros leidykla rengė užsieniečiams skirtą katalogą „Grožinė literatūra lietuvių kalba“²²,

Valstybinę pedagoginės literatūros leidykla — „Pedagoginė literatūra lietuvių kalba“²³, Valstybinę politinės ir mokslinės literatūros leidykla — „Tarybinės knygos lietuvių kalba“²⁴. Šie katalogai pasirodydavo kartą ar du kartus per metus. Juose knygos suskirstytos pagal tematiką. Yra antraštės lietuvių ir rusų kalbomis. Anotacijos pateikiamos tik lietuvių kalba. Vietoje tų trijų katalogų, kurie apsupkino jų pačių paplitimą ir nuolatinį informacijos apie naujus leidinius sekimą, 1961 metais (kas ketvirtį) Valstybinę politinės ir mokslinės literatūros leidykla išleido bendrą visų leidyklų knygų, siūlomų užsieniečiams, katalogą „Tarybinės knygos lietuvių kalba“²⁵. 1962 m. šio katalogo pavadinimas pakeistas — „Knygos lietuvių kalba iš TSRS“, pradžioje jo periodiškumas nebuvo nusistovėjęs, o nuo 1968 m. jis išleidžiamas vieną ar du kartus per metus. Katalogas nuolat tobulinamas. 1980 metų leidiniams skirtame kataloge rubrikos pateikiamos ne tik lietuvių ir rusų, bet ir anglų bei vokiečių kalbomis, anotacijos spausdinamos lietuvių ir rusų kalbomis. Toks katalogo pagalbinis aparatas palengvins naudojimąsi juo ir praplės knygų pirkėjų ratą.

Išanalizavus 1955—1980 m. katalogus, skirtus tarptautinei knygų prekybai, nustatyta, kad užsienio knygų prekybos firmoms ir organizacijoms kasmet nuo 1957 iki 1976 metų imtinai (išskyrus 1969 m.—325) buvo rekomenduojama įsigyti daugiau kaip po 400 pavadinimų Lietuvos TSR leidyk-

²¹ Осипов В. Книготорговая пропаганда и книготорговая библиография.— Книжная торговля: Исследование и материалы. М., 1974, сб. 1, с. 63—96.

²² Grožinė literatūra lietuvių kalba: Užsakymų katalogas.— M.: Meždunarodnaja kniga, 1955—1960.

²³ Pedagoginė literatūra lietuvių kalba: Užsakymų katalogas.— M.: Meždunarodnaja kniga, 1956—1960.

²⁴ Tarybinės knygos lietuvių kalba: Katalogas.— M.: Meždunarodnaja kniga, 1957—1961.— Antr. lapo kt. pusėje: Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl.

²⁵ Tarybinės knygos lietuvių kalba: Katalogas.— M.: Meždunarodnaja kniga, 1961.— Antr. lapo kt. pusėje: Valst. polit. ir moksl. literatūros 1-kl.

lose išleistų knygų. 1960—1964 ir 1970 metais į katalogą buvo įtraukiama beveik po 500 ir daugiau įvairaus pobūdžio leidinių: visuomeninės-politinės, ekonominės, grožinės, vaikų, filologijos, gamtos, medicinos mokslų, techninės, žemės ūkio literatūros, knygų apie meną, muziką, vaizduojamojo meno leidinių, įvairių vadovėlių ir mokymo priemonių. Palyginus rekomenduojamų užsieniečiams įsigyti knygų skaičių su LTSR spaudos statistikos duomenimis, nustatyta, kad iki 1976 metų (imtinai) tai sudarė beveik pusę Lietuvos TSR leidyklų išleidžiamų leidinių. 1977 m. padėtis pasikeitė — jų siūloma tik 141, 1978 m. — 145, 1979 m. — 244 ir 1980 m. — 97 knygos.

Siekdami išanalizuoti LTSR leidyklų knyginės produkcijos, skirtos tarptautinei knygų prekybai, pasiskirstymą pagal tematiką, peržiūrėjome 1956—1980 m. katalogus ir sudarėme lentelę Nr. 1. Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, didžiausią indėlį į tarptautinės knygų prekybos aprūpinimą leidiniais įnešė „Vagos“ leidykla, 1956—1960 m. ir 1971—1975 m. pasiūlusi užsieniečiams įsigyti beveik visus savo leidinius (atitinkamai 1.024 knygas ir 1.384 knygas). Kiekvieną penkmetį „Vaga“ rekomenduoja per 1000 pavadinimų knygų (išskyrus 1976—1980 m., kai buvo siūloma įsigyti tik 503 knygas).

Lyginamoji 1977 ir 1979 metų katalogų „Knygos lietuvių kalba iš TSRS“ analizė su tų pačių metų LTSR leidyklų teminiams literatūros išleidimo planais padėjo išsiaiškinti ne tik kiekybinės, bet ir kokybinės atrankos momentus (lentelė Nr. 2). Pavyzdžiui, 1977 m. „Vaga“ įtraukė į katalogą užsieniečiams tik 14 grožinės literatūros knygy iš 113 numatytų išleisti. 1979 m. iš numatytų išleisti 138 grožinės literatūros knygy — tarptautiniam platiniui atrinktos 53 knygos: lietuvių lite-

ratūros klasikų J. Biliūno, P. Cvirkos, V. Mykalojaičio-Putino, S. Nėries, J. Avyžiaus, J. Baltušio, Just. Marcinkevičiaus ir kt. kūriniai. Pasigendame jaunųjų autorių kūrinių. Literatūros žanrų atžvilgiu dominuoja proza. Be to, rekomenduojami atsiminimai apie rašytojus, kultūros ir meno veikėjus: J. Paukštelio „Dažnai atsimenu juos“, M. Meškauskienės „Ateities viltys“, J. Karoso „Audringi pavasariai“ Ypač paskutiniajame penkmeteje sumažinta verstinės užsienio bei rusų literatūros klasikų kūrinių reklama. Kataloge tik geriausi verstinės literatūros pavyzdžiai: Dantės, E. Hemingvėjaus, A. Morua, T. Sagan, F. Dostojevskio, A. Puškino ir kt. kūriniai (1979 m.).

Antroje vietoje kiekybiniu atžvilgiu lieka vaikų literatūra. Kiekvieną penkmetį, išskyrus pastarąjį, buvo įtraukiama per 400 pavadinimų leidinių. 1979 m. iš vaikams ir jaunimui skirtų 110 knygelių — 44 turėjo galimybę įsigyti užsieniečiai. Nors iš esmės prisi laikoma principo rekomenduoti geriausiai apipaavidalintas, įdomiausias knygeles, bet pasitaiko ir nepaaiškinaimų praleidimų: 1979 m. kalatoge užsienio pirkėjams veltui ieškotume S. Eidrigevičiaus iliustruotos V. Zilinskaitės knygos „Ledinė fejė“, nors šios knygos iliustratoriai nusipelnė pagyrimų ir apdovanojimų.

Atrodo, kad pastaruoju metu per daug didelė literatūros mokslo darbų atranka, nes šie leidiniai yra perkami ir laukiami, ypač užsienio lietuvių li-tuanistų, o pardavimui skirta tik pusė jų ar net mažiau kaip pusė (1977 m. iš 17 leidinių siūlomi 4, 1979 m. iš 29 išleidžiamų pardavimui skirti 11).

40% savo produkcijos tarptautinei knygų prekybai iki 1976 m. siūlė „Minties“ leidykla. Tarp jų apie 13% sudaro socialinė-ekonominė ir politinė literatūra: marksizmo-leninizmo klasikų veikalai, išversti į lietuvių kalbą, kny-

Leidinių tematika	1956—1960 m.			1961—1965 m.			1966—1970 m.			1971—1975 m.			1976—1980 m.			
	Leidyklos			Leidyklos			Leidyklos			Leidyklos			Leidyklos			
	Valst. polit. ir moksl. lit. I-klia	Valst. grož. lit. I-klia	Valst. ped. lit. I-klia	Mintis	Vaga	Sviesa	Mintis	Vaga	Sviesa	Mintis	Vaga	Sviesa	Mintis	Vaga	Sviesa	Mokslas
1. Politinė ir socialinė ekonominė literatūra.	221			222			230			195	1		126			34
2. Gamtos mokslai. Matematika.	55			74			136			75	2	1	24	1	1	39
3. Technika. Pramonė. Transportas. Ryšiai.	36			80			17			16			14			33
4. Žemės ūkis.	65			84			27			18						36
5. Sveikatos apsauga. Medicina.	12			59			27			40			1	1		25
6. Kultūra. Mokslas. Svetimas.	94	623		82	563		49	7	447	30	21	233	11	2	102	9
7. Filologijos mokslai.	24	26		44	47		37	46		38	51	1	15	38	2	46
8. Grožinė literatūra.		502			567			456			600		3	204		
9. Vaikų literatūra.		437			433			455			541			180	3	
10. Menas. Vaizduojamoji produkcija.	37	46		46	34		71	77		43	75		18	54		1
11. Gaidos. Muzika.		13			62			71		2	93	27		23	9	
12. Buitinė literatūra.				14												
13. Universalaus turinio literatūra.	20			19			5			11			3			7
Knygų kataloguose	564	1024	623	724	1143	563	599	1112	447	468	1384	262	215	503	117	230
Iš viso:																
Išleistų knygų	1669	1025	1235	1782	1342	1023	1557	1405	1043	1373	1394	1061	981	1453	1080	951

gos LKP istorijos, filosofijos, sociologijos, ekonomikos, LTSR istorijos, teisės ir ateizmo klausimais. (1977 m. iš 122 knygų pardavimui užsienyje skirtos 28 knygos, 1979 m. iš 113—39 knygos). Čia pažymėtinos knygos, pasakojančios apie mūsų respublikos eko-

nomiką, kultūrą, socialistinį gyvenimo būdą: L. Diržinskaitės „Socialinis vystymas ir kultūra“, P. Griškevičiaus „Politinė šalies sistema“, A. Jablonskio „Lietuvos ekonomika TSRS liaudies ūkio komplekse“ ir kt. Kataloge nemažą dalį sudaro kraštotyros, turizmo,

Lentelė Nr. 2

1977 ir 1979 m. LTSR leidyklų leidiniai pagal tematiką teminiuose leidiniuose ir kataloge „Knygos lietuvių kalba iš TSRS“

Leidinių tematika	L e i d y k l o s									
	Pagal 1-klų teminius leidinius (planus)		Mokslas		Mintis		Vaga		Sviesa	
	Kataloge „Knygos liet. k. iš TSRS“		1977	1979	1977	1979	1977	1979	1977	1979
1. Politinė ir socialinė ekonominė literatūra.	17	17	122	113						
	6	10	28	39						
2. Gamtos mokslai. Matematika.	27	33	10	12			1			
	5	13	4	8			1			
3. Technika. Pramonė. Transportas. Ryšiai.	30	22	5	2						
	5	—	3	2						
4. Žemės ūkis.	21	15								
	10	5								
5. Sveikatos apsauga. Medicina.	35	25	4	2						
	5	6	2	1						
6. Kultūra. Mokslas Svetimas.	10	40	10	3	1			234	293	
	3	4	—	3	1			23	20	
7. Grožinė literatūra.					113	138				
					14	53				
8. Vaikų literatūra.					117	110				
					3	44				
9. Filologijos mokslai.	13	16			17	29				
	8	11			4	11				
10. Menas. Vaizduojamoji produkcija.			12	6	18	16				
			2	5	9	7				
11. Muzika. Gaidos.					20	22				
					2	2				
12. Universalaus turinio literatūra.	3	3	6	8	4					
	2	1			4					
Iš viso:	156	171	256	162	313	321	234	293		
Kataloge „Knygos lietuvių kalba iš TSRS“	44	50	39	58	33	116	23	20		

informacinio pobūdžio literatūra. Dėl socialistinės ir kapitalistinės sistemos skirtumų užsienio knygynams beveik nerekomenduojama ekonominė literatūra planavimo, valdymo klausimais, teisinė literatūra. Daug pakitimų padaryta platinant gamtos mokslų, medicinos, technikos, žemės ūkio literatūrą. Vieni jų susiję su šios literatūros leidinių perdavimu iš „Minties“ leidyklos — 1975 m. įsikūrusiai naujai „Mokslo“ leidyklai, o kiti — su pakitusių užsieniečių poreikiu tokiai literatūrai. Nuo 1976 m. gamtos mokslo skyriuje sumažėjo fizikos, matematikos, chemijos leidinių reklama. Pastebima pakitimų propaguojant medicinos, žemės ūkio, technikos literatūrą. (1961—1965 m. reklamuota atitinkamai 60 pavadinimų knygų, 85, 67, o 1976—1980 m.— 25, 36, 47 knygos). Vietoj 1962 m. reklamuotų praktinių, siauros paskirties leidinių, tokių kaip S. Listovo „Kaimo elektrifikavimo elektromonteris“, B. Petrusevičiaus „Elektromontierio vadovas“ (1963 m.) — dabar rekomenduojamos bendro pobūdžio knygos apie LTSR žemės ūkį, medicinos ir technikos mokslų laimėjimus. Siauro profilio, tik specialistams skirtų leidinių atsisakoma iš viso. (1977 m. „Mokslo“ leidykla planavo išleisti 30 technikos mokslo knygų, o 5 siūlė užsieniečiams, 1977 m. iš 22 — nė vienos). Iš viso „Mokslo“ leidykla užsieniečiams siūlo kiek mažiau kaip $\frac{1}{3}$ savo leidinių. Ypač užsienio skaitytojų laukiama „Mokslo“ leidyklos knygos, nagrinėjančios lietuvių kalbos klausimus, žodynai, Lietuvos istorijos, archeologijos, etnografijos literatūra.

Užsieniečiai gauna ir „Sviesos“ leidinių. Prekybinių ryšių pradžioje iki 1971 m. buvo siūloma beveik pusė visos produkcijos kiekio, kitam penkmečiui — tik 35%. Pastebimas pasiūlos mažėjimas susidarė atsisakius platinti tikslųjų mokslų vadovėlių, tokius,

kaip 1961 m. reklamuotas A. Pioryškino „Fizikos kursas“, L. Cvetkovo „Stambiamolekulinio svorio sintetinės medžiagos“ ir t. t. Iš 1977 m. išleidžiamų 234 knygų į katalogą pateko 23, 1979 m. iš 293 — tik 20 knygų.

Katalogo „Knygos lietuvių kalba iš TSRS“ analizė parodė, kad iki 1971 m. užsienio knygų prekybos firmoms ir organizacijoms literatūra buvo rekomenduojama be didesnės atrankos, buvo siekiama padidinti parduodamų leidinių kiekį. Daugiausia savo leidinius siūlė „Vagos“ leidykla. Per paskutinįjį dešimtmetį vis dažniau susimąstoma dėl reklamuojamų leidinių kokybės ir populiarumo. Knygų atrankos momentai ateityje turėtų būti nagrinėjami dar detaliau, kartu su knygų leidybos galimybėmis ir uždaviniais, užsienio skaitytojų poreikiais ir tarptautinės knygų prekybos tikslais.

Salia pagrindinio prekybinio-reklamino katalogo „Knygos lietuvių kalba iš TSRS“, LTSR leidyklos parengia ir išleidžia papildymą, kuriame atsispindi prekyboje dar esantys, bet jau anksčiau išleisti leidiniai. Pirmasis papildymas pasirodė 1957 metais. Jame rekomenduojama 41 pavadinimo knyga: vadovėliai, kraštotyros leidiniai. Vėlesnieji papildymai pasirodė 1967, 1969 ir 1971 m. Kartais leidyklos parengia reklaminius leidinukus vienai kuriai knygai. Pavyzdžiui, 1960 m. Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla išleido knygas „L. Prūseika. Atsiminimai ir dabartis“, „Tarybų Sąjungos Komunistų partijos istorija“, 1971 m. pasirodė prospektai „Muzikos leidiniai“, „Dailės leidiniai“.

Reikia atkreipti dėmesį į tą faktą, kad visuose minėtuose informaciniuose-reklaminiuose knygų prekybos leidiniuose atsispindi tik lietuvių kalba išleistos knygos. Rusų ir užsienio kalbomis pasirodę darbai patenka į sąjunginį leidinį, reklamuojantį eksportuoja-

mas knygas «**НОВЫЕ КНИГИ СССР**». Būtų efektyvesnė Tarybų Lietuvoje leidžiamų rusų ir užsienio kalbomis knygų propaganda, jei tie leidiniai atsiųdintų visi kartu kataloge, skirtame Tarybų Lietuvos knygų produkcijai. Dabar jie „pasislepia“ bendroje TSRS leidinių reklamoje. Ypač reikalingas tokio pobūdžio leidinys būtų „Gintaro“ redakcijos („Minties“ leidykla) leidžiamai literatūrai apie Tarybų Lietuvos svarbiausius ekonomikos, mokslo ir kultūros laimėjimus užsienio kalbomis reklamuoti. Kol kas šių leidinių paplitimas knygų prekybos kanalu dėl reklamos stokos yra pernelyg mažas ir neefektyvus. „Tarptautinės knygos“ rengiamuose kataloguose ir prospektuose Tarybų Lietuvos leidiniai negali susilaukti išskirtinio dėmesio, todėl tai turėtų rūpėti mūsų respublikos leidėjams ir knygų prekybos darbuotojams — svarbu tobulinti informacinį-reklaminių darbų: laiku parengti ir išleisti katalogą „Knygos lietuvių kalba iš TSRS“, operatyviau parengti ir pristatyti „Tarptautinei knygai“ užsienio bei rusų kalbomis išeinančių knygų sąrašus. Mūsų respublikos leidyklos turėtų parengti daugiau informacinių-reklaminių leidinių, skirtų lietuviškų leidinių propagandai ne tik tarptautinėse knygų parodose ir mugėse, bet ir lietuviškais leidiniais prekiaujančiuose knygynuose.

Respublikinės knygų bazės eksporto importo skyriaus veikla.

Sąjunginis susivienijimas „Tarptautinė knyga“, nors ir yra pripažintas vienvaldžiu prekyautoju tarybinėmis knygomis, tačiau jam talkininkauja daugelis įstaigų ir organizacijų. Pagrindinis jo talkininkas Lietuvoje šiuo metu yra LTSR respublikinės knygų

bazės eksporto-importo skyrius. Tačiau tokia bendradarbiavimo grandinė ir dabartinis funkcijų pasidalijimas susiformavo ne iš karto. 1955 metais, pradėjus tarptautiniu mastu prekiauti Tarybų Lietuvoje išleistomis knygomis, tiesioginių kontaktų su užsienio partneriais respublikinė knygų bazė neturėjo. Užsakymai lietuviškoms knygomis iš užsienio knygų prekybos firmų ir organizacijų iki 1966 m. atėdavo į LTSR kultūros ministerijos Vyriausiąją knygų prekybos valdybą per sąjunginio susivienijimo „Tarptautinė knyga“ knygų eksporto kontorą. Reikalingi pirkėjams leidiniai iki 1964 metų pirmiausia buvo siunčiami į Maskvą „Tarptautinei knygai“, o iš ten — užsienio knygų prekybos firmoms ir organizacijoms. Dėl to pradžioje parduodamų knygų buvo labai nedaug. Pirmieji Respublikinės knygų prekybos bazės ryšiai užsimezgė su JAV ir Australija, nes čia gyveno daug lietuvių, norinčių įsigyti lietuviškų knygų. 1956 m. Lietuvos TSR knygų prekybos valdyba per „Tarptautinę knygą“ išsiuntė savo reklaminius-informacinius katalogus 37-ių užsienio valstybių knygų prekybos firmoms ir organizacijoms, platinančioms TSRS leidyklų išleistas knygas²⁶.

Nuo 1956 m. glaudūs ryšiai palaikomi su Lenkijos Liaudies Respublikos knygų prekybos organizacija „Ars Polona Ruch“²⁷. Be to, lietuviškų knygų siuntos iškeliaavo į VFR, Suomiją, Braziliją, Argentiną²⁸. Į JAV buvo išsiųsta P. Cvirkos knyga „Mikučio vargai“, „Lietuvių tautosakos rinktinė“, S. Daukanto „Rinktiniai raštai“, A. Juškos „Lietuviškos dainos“, albumas „S. Nėris“, Lazdynų Pelėdos „Raštai“ ir kitokių knygų²⁹. Iš viso 1956 m. į įvai-

²⁶ Mirkinas V. Lietuviška knyga užsienyje.— Valstiečių laikraštis, 1956, lapkr. 25.

²⁷ Пожарская М. Декада польской книги.— Советская Литва, 1970, 23 сент.

²⁸ Mirkinas V. ... žr. Nr. 26.

²⁹ Ten pat.

rias pasaulio šalis buvo išsiųsta apie 25.000 egz. lietuviškų knygų³⁰. 1962 m. lietuviškų knygų eksportas gerokai išaugo. Lietuvos TSR leidyklose išleistų knygų iškeliavo į 41 pasaulio valstybę³¹. Daugiausia knygų parduota socialistinių šalių knygų prekybos organizacijoms: Lenkijai, Cekoslovakijai, VDR³². Nemaža knygų išsiųsta ir į kapitalistines valstybes: JAV knygų prekybos firmoms, VFR, Prancūzijos ir t. t.³³

Tarybinės lietuviškos knygos pasiekdavo ir Azijos žemyną, vienai kitai knygai ateidavo užsakymai iš Argentinos, Urugvajaus, Meksikos.

Tiesioginę įtaką lietuviškų knygų eksportui turėjo 1963 m. sąjunginio susivienijimo „Tarptautinė knyga“ įsakymas „Dėl literatūros TSRS tautų kalbomis eksporto pagerinimo“³⁴. Šiuo dokumentu susivienijimo atstovams užsienyje buvo nurodyta išaiškinti užsienio šalių firmas, pageidaujančias prekiauti TSRS tautų literatūra. Buvo numatytas ir reklaminės medžiagos TSRS tautų kalbomis platinimas. Atkreiptas dėmesys į TSRS tautų knygų eksponavimą tarptautinėse parodose ir mugėse. Be to, šiuo įsakymu buvo nutarta tiesiogiai siųsti LTSR knygas užsienio firmoms. Reklamai pagerinti buvo nutarta nuo 1964 metų į katalogą

«Новые книги СССР» įtraukti ir Lietuvoje leidžiamus leidinius. Geresnė reklama turėjo tiesioginės įtakos lietuviškų knygų prekybai užsienyje.

Respublikinė knygų prekybos bazė kasmet parduodavo vis daugiau knygų, todėl 1966 m. joje įsteigta speciali eksporto grupė, kuri iki 1978 m. vykdė visas knygų siuntimo į užsienį operacijas. Tai įgalino kur kas geriau ir efektyviau patenkinti užsienio prekybių firmų užsakymus tarybiniais lietuviškiems leidiniams. 1967 m. išsiųsta daug knygų užsienio knygų prekybos firmoms. Didžiausią paklausą turėjo grožinė, pedagoginė, istorinė literatūra, literatūros ir kalbos mokslų knygos. Toks staigus kiekybinis parduodamų leidinių šuolis įvyko tik gavus socialistinių šalių užsakymų lietuviškoms knygėlėms, skirtoms vaikams — jų specialiams tiražams čekų, slovakų, vokiečių kalbomis.

Nuo 1970 metų lietuviškų knygų eksportas gerokai išaugo. Išsiplėtė knygų paplitimo geografinės ribos. 1970 m. išsiųsta į 51 šalį³⁶, 1971 m. į 58 valstybes³⁷. Prekybiniai ryšiai palaikomi daugiau kaip su 230 firmų³⁸. Didžiausia literatūros dalis siunčiama į socialistines šalis: 1971 m. į Lenkiją, į Cekoslovakiją³⁹. Išsiųsta knygų JAV, Prancūzijos, VFR knygų prekybos firmoms⁴⁰. Prekybiniai ryšiai užsimezgė ir

³⁰ Arnašius S. Knygos keliauja į užsienį.— Tiesa, 1957, sausio 18.

³¹ По книготоргу Лит. ССР о поставках продукции на экспорт за 1962 год. (Машиннописный отчет). Республиканская книжная база.

³² Ten pat.

³³ Ten pat.

³⁴ В целях расширения экспорта литературы на языках народов СССР. Распоряжение по В/О «Международной книги». М., 1963, июнь. Управление книжной торговлей Лит. ССР.

³⁵ По книготоргу Лит. ССР о поставках продукции на экспорт за 1967 год. (Машиннописный отчет). Республиканская книжная база.

³⁶ По книготоргу Лит. ССР о поставках продукции на экспорт за 1970 год. (Машиннописный отчет). Республиканская книжная база.

³⁷ По книготоргу Лит. ССР о поставках продукции на экспорт за 1971 год. (Машиннописный отчет). Республиканская книжная база.

³⁸ Vaitkevičius B. Lietuviška knyga užsienyje.— Komunistas, 1972, Nr. 8, p. 60.

su kai kuriomis besivystančiomis šalimis: Sirija, Malaizija, Birma, Tailandu, tačiau jie daugiau simboliniai, nes siunčiamas tik vienas kitas lietuviškų knygų egzempliorius. 1970—1971 m. lietuviškos knygos pasiekė ir Afrikos kontinentą. Po keletą egzempliorių knygų išsiųsta į Alžyrą, Gvinėją, Kongą, Maroką, Nigeriją, taip pat į Lotynų Amerikos šalis: Braziliją, Venesuelą, Argentina, Meksiką. Ryšiai su besivystančiomis šalimis dar tik prasidėję. Be to, reikia atsižvelgti į tai, kad daugelis šalių, išsivadavusių iš kolonijinės priespaudos, dar neturėjo patyrimo prekiauti tarybinėmis knygomis. Ne visose šalyse buvo palankios sąlygos plisti tarybinei knygai tiek dėl rusų ir TSRS tautų kalbų nežinojimo, tiek dėl nepalankių politinių sąlygų.

Užsienio šalyse didžiausią paklausą, kaip ir anksčiau, tebeturi lietuvių grožinė literatūra. Beveik visi reklamuojami kūriniai parduodami JAV knygų prekybos firmoms. VDR knygų prekybos organizacijos perka literatūros mokslo, meno, istorijos knygas. Kaip ir Čekoslovakijoje, ten populiarūs lietuviškų pasakų vertimai vokiečių, čekų, slovākų kalbomis. Nemažą paklausą užsienyje turi ir LTSR Mokslų Akademijos institutų ir aukštųjų mokyklų leidžiami mokslo darbai, monografijos ir kiti moksliniai veikalai. Juos įsigyja užsienio mokslininkai pagal savo specialybę rūpimomis temomis.

1972 m. ir 1975 m. pasikartojo LTSR Ministrų Tarybos, Valstybinio leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų komiteto įsakymai „Dėl lietuviškų knygų eksporto pagerinimo“⁴¹. Juose nurodomi darbo trūkumai bei laimėjimai. 1975 m. nutarime konstatuojama, kad, palyginus su 1972 m., užsienio knygų prekybos firmų, palaikančių su mūsų respublikos knygų prekybos organizacija prekybinius ryšius, padidėjo 26 %⁴². Prekybiniai ryšiai jau palankiami su 610 knygų prekybos firmų⁴³. Beveik dvigubai daugiau nei 1972 m. parduota užsienio šalims mokslinės literatūros⁴⁴. Iki 18 dienų sutrumpėjo užsienio prekybinių firmų užsakymų įvykdymų laikas (jei „Tarptautinė knyga“ neuždelsdavo išsiųsti užsienio firmų užsakymus). 1974 m. gauti 2.302 užsakymai iš užsienio firmų ir išsiųsta 221 pavadinimo knygų⁴⁵. Daugiausia jų nukeliavo į Čekoslovakiją, Lenkiją, VDR, Mongoliją, Japoniją.

1976 m. lietuviškų knygų eksportas gerokai išaugo⁴⁶, todėl 1977 m. balandžio mėn. 4 d. Valstybinis leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų komitetas nutarė Respublikinėje knygų bazėje įsteigti eksporto skyrių⁴⁷. Šis skyrius prekybinius ryšius su užsienio šalių firmomis, kaip ir anksčiau, palaiko tik per „Tarptautinę knygą“. Pagal iš šios firmos gautus užsienio knygų prekybos firmų adre-

³⁹ Zr. Nr. 37.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Zr. mašinraštis: Dėl lietuviškų knygų eksporto pagerinimo. LTSR MT, Valstybinio leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų komiteto įsakymas, 1972, Nr. 62.—3 p. Lietuvos TSR Knygų prekybos valdyba. Byla „Knygų eksportas“.

⁴² Zr. mašinraštis: Dėl lietuviškų knygų eksporto pagerinimo. LTSR MT, Valstybinio leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų komiteto įsakymas, 1975, Nr. 133.—5 p. Lietuvos TSR Knygų prekybos valdyba. Byla „Knygų eksportas“.

⁴³ Ten pat, p. 1.

⁴⁴ Ten pat, p. 3.

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ По книгооторгу Лит. ССР о поставках продукции на экспорт за 1976 год. (Машинописный отчет). Республикаская книжная база.

sus eksporto skyrius išsiunčia katalogus „Knygos lietuvių kalba iš TSRS“. Firmos, įsigijusios šiuos katalogus, specialiuose blankuose rašo užsakymus pageidaujamiems leidiniams. Šie užsakymai ne tiesiogiai atkeliauja į Respublikinės knygos bazės eksporto skyrių, o susikaupia „Tarptautinėje knygoje“. Kai LTSR leidyklos išleidžia kurią nors knygą, įtrauktą į katalogą, eksporto skyrius apie tai praneša „Tarptautinei knygai“. Ir tik tada ši atsiunčia konkrečius užsienio firmų užsakymus. Pagal nurodytą adresą, kuris spausdinamas specialiuose blankuose, knygos siunčiamos tiesiog adresatui banderolėmis, kartais, jeigu didesnis kiekis,— konteineriais. Apie užsakymų įvykdymą eksporto skyrius informuoja „Tarptautinę knygą“, parengia ir išsiunčia jai dokumentaciją. Užsakymai knygomis ateina tik per „Tarptautinę knygą“, todėl susidaro dvigubas informacijos kelias — knygos ne taip greitai pasiekia užsienio knygų prekybos firmas ir organizacijas. Tačiau ši procesą paspartinti neįmanoma, nes sąjunginis susivienijimas tik užsakymų dėka vadovauja šioms prekybinėms operacijoms.

1977 m. Respublikinės knygos bazės eksporto skyrius išsiuntė knygų į 61 valstybę⁴⁸. Pastebimas knygų eksporto sumažėjimas dėsningas, nes buvo sumažinta literatūros pasiūla. 1977 m. pirmą kartą lietuviška knyga pasiekė Liberiją, Sudaną, Bisau Gvinėją, Kostą Riką. Nemažta domėjimasis grožine literatūra, meno leidiniais. Vis dides-

nio populiarumo užsienio šalyse susilaukia ir mūsų mokslinė literatūra.

Lietuviškos knygos paplitimui užsienyje labai svarbią reikšmę turėjo mūsų respublikos knygų leidėjų ir prekybininkų dalyvavimas tarptautinėse knygų parodose—mugėse Maskvoje. Jų metu buvo užmezgti nauji kontaktai su užsienio šalių leidėjais ir knygų prekybos firmų ar organizacijų atstovais.

Nuo 1978 m. spalio mėnesio eksporto skyriui perduotos ir knygų importo funkcijos, todėl dabar jis pavadintas eksporto—importo skyriumi. 1978 m. išsiųsta knygų į 53 valstybes⁴⁹. Pirmą kartą lietuviškos knygos iškeliavo į Pakistaną, Tanzaniją, Ugandą, Sri Lanką, Etiopiją. 1979 m. lietuviškų knygų išsiųsta į 59 valstybes⁵⁰. Lietuviškais leidiniais susidomėta ir Filipinuose, Madagaskare, Jemene, Denine, Kamerune, Mozambike, Tunise. Siunčiamų į šias šalis knygų kiekis dar labai nedidelis, tačiau lietuviškos knygos geografinės ribos per pastaruosius trejetą metų labai išsiplėtė. Didžiausia literatūros dalis parduodama Lenkijai, Čekoslovakijai, Bulgarijai, VDR. Nemažai mūsų knygų perka ir stambiosios kapitalistinės valstybės — JAV, VFR, Prancūzija, Japonija, Suomija, Kanada. Nemažai lietuviškų knygų pasiekia Australiją. Žymesni mūsų literatūros pirkėjai iš besivystančių šalių — Indija, Indonezija, Malaizija, EAR, Nigerija, Tanzanija, Sri Lanka, Brazilija, Venesuela, Meksika.

Daugiau kaip pusė lietuviškų knygų eksporto sudaro grožinė, vaikų literatūra, nemaža pedagoginė litera-

⁴⁷ Zr. mašinraštis: Dėl eksporto skyriaus organizavimo. LTSR MT, Valstybinio leidyklos, poligrafijos, knygų prekybos reikalų komiteto įsakymas. 1977, bal. 4, Nr. 59. LTSR Knygų prekybos valdyba. Buva „Knygų eksportas“.

⁴⁸ По книготоргу Лит. ССР о поставках продукции на экспорт за 1977 год. (Машинописный отчет). Республиканская книжная база.

⁴⁹ По книготоргу Лит. ССР о поставках продукции на экспорт за 1978 год. (Машинописный отчет). Республиканская книжная база.

⁵⁰ По книготоргу Лит. ССР о поставках продукции на экспорт за 1979 год. (Машинописный отчет). Республиканская книжная база.

tūros paklausa, ypač įvairių literatūros ir kalbos mokslų vadovėlių, meno literatūros, istorijos.

Kaip matėme, pastaraisiais metais parduodamų užsienyje knygų kiekis padidėjo sudarius tiesiogines sutartis vaikiškoms knygelėms anglų, čekų, vokiečių, slovākų kalbomis leisti LTSR. Tačiau tokiu būdu siekti kiekybinių rodiklių augimo neįmanoma, nes respublikai, sudarius komercines sutartis su užsienio firmomis, — popieriaus fondai nepadidinami. Tuo turėtų pasirūpinti sąjunginis susivienijimas „Tarptautinė knyga“ Be to, ir mūsų respublikos poligrafijos bazė nėra pasirėngusi plėsti knygų užsienio kalbomis leidimą. Mačyt, rezervų reikia ieškoti bendroje respublikos knygų gamybos produkcijos reklamoje užsienyje. Ypač svarbu paspartinti užsienio prekybinių firmų informavimą apie leidyklų planų pakeitimus, nes neįtraukti į katalogą išleisti

leidiniai iš karto yra pasmerkti tik vietinei knygų prekybai. Reikėtų paspartinti ir užsienio lietuviams skirtame laikraštyje „Gimtasias kraštas“ skelbiamą naujai išleistų LTSR knygų reklamą, nes dabar ji pasirodo dažnai po to, kai leidiniai LTSR knygynuose jau parduoti. Be to, eksporto-importo skyriui išsiųsti užsakytą literatūrą užsienio partneriams per nustatytą 7—10 dienų terminą sunku ir dėl to, kad skyrius yra ne Respublikinės knygų bazės patalpose.

Sėkmingam LTSR knygų pardavimui užsienyje jau yra sukauptas ketvirčio amžiaus praktinis patyrimas. Artimiausiu metu reikia siekti visų šiame procese dalyvujančių įstaigų ir organizacijų darbo koordinavimo ir kooperavimo, tada tik bus galima patenkinti užsienio pirkėjų poreikius LTSR knygai dar operatyviau.

Vilniaus V. Kapsuko universitetas
Mokslinės informacijos katedra
Partijos istorijos institutas
prie LKP CK — Marksizmo-leninizmo
instituto prie TSKP CK filialas

Įteikta spaudai
1981 m. kovo mėn.

УДОВЛЕТВОРЕНИЕ СПРОСА ЗАРУБЕЖНЫХ ЧИТАТЕЛЕЙ НА КНИГИ ЛИТОВСКОЙ ССР ПУТЕМ КНИЖНОЙ ТОРГОВЛИ

ВАНДА СТАРКУНАЙТЕ-ЮРКУВЕНЕНЕ, ВАЛЕ КУБИЦКАЙТЕ

Резюме

В статье дается обзор самого непосредственного канала распространения книг Литовской ССР за рубежом — международной книжной торговли. Всесоюзному объединению «Международная книга», с 1930 г. имеющему монопольное право на торговлю книгами с зарубежными стра-

нами, на помощь приходит экспертно-импортный отдел Республиканской книжной базы ЛитССР. В настоящее время литовские издания попадают в более чем 60 стран мира.

Вопросы книжной торговли Литовской ССР с зарубежными странами в печати рассматриваются с 1955 г.

В том или ином аспекте их анализировали в своих статьях Ю. Барткус, В. Миркин, С. Арнашюс, М. Пожарскас, Б. Вайткавичюс, В. Алекнавичюс и др.

Информация о литовских изданиях, предназначенных для зарубежного читателя, публикуется в специальных каталогах «Книги на литовском языке из СССР». В 1955—1976 гг. предлагалось приобрести по 400 с лишним названий книг, выпущенных литовскими издательствами, что составляло почти половину выпускаемых изданий. После изменения в 1977 г. критериев отбора книг предлагается приобрести вдвое меньше изданий. Литовские издания рекламируются также во всеююзном каталоге «Новые книги СССР». Немалое влияние на международную книжную торговлю оказывают непосредственные контакты с зарубежными издателями и представителями книготорговых фирм и организаций на международных книжных выставках-ярмарках в Москве.

В 1955 г., когда началась торговля изданными в Литовской ССР книгами

за рубежом, Республиканская книжная база не имела прямых контактов с зарубежными партнерами. Начиная с 1963 г., книги посылаются непосредственно зарубежным фирмам. В 1966 г. учреждена специальная экспортная группа, которая впоследствии выросла в экспортно-импортный отдел.

За рубежом самым большим спросом пользуется литовская художественная литература. В связи с возросшим спросом на литовскую детскую книгу выпускаются тиражи на чешском, словацком, немецком и других языках. Зарубежные читатели постоянно интересуются книгами по истории, литовскому языку и литературе, художественными изданиями.

Для более оперативного удовлетворения спроса зарубежного читателя на литовские издания было необходимо обобщить двадцатилетний опыт практической работы в этой области. В будущем следует улучшить координацию и кооперацию работы тех учреждений и организаций, которые участвуют в этом процессе.

DEMANDS OF THE READERS ABROAD FOR SOVIET LITHUANIAN BOOKS AS SATISFIED BY BOOK TRADE

VANDA STARKŪNAITE-JURKUVENIENE, VALE KUBICKAITE

Summary

The article deals with the immediate source of the spreading of Soviet Lithuanian books abroad, the international book trade. The Export—Import Department of the Soviet Lithuanian Book Base cooperates with the all-Union Society „The International Book“ which since 1930 has a monopoly of book trade with foreign countries. Meantime Lithuanian books are sold in more than sixty countries.

Different problems of the Soviet Lithuanian

book trade with foreign countries have been dealt with since 1955 in the articles by J. Bartkus, V. Mirkinas, S. Arnašius, M. Požarskas, B. Vaitkevičius, V. Aleknavičius etc.

The customers are informed about Lithuanian publications meant for international book trade by special catalogues „Books in the Lithuanian Language from the USSR“ In 1955—1976 readers abroad were recommended to buy over 400 books published by Soviet

Lithuanian publishing houses; it made up almost 50% of all publications. In 1977 the criteria of book choice were changed; now the supply of publications has decreased almost by half. Lithuanian books are also advertised by the Union catalogue „Novyje knygi SSSR“. The book trade with foreign countries is influenced by the immediate contacts of our publishers with foreign publishers and representatives of book trade firms and organizations during the International Book Fairs and Exhibitions in Moscow. In 1955 when Soviet Lithuanian books started to be sold abroad the Republican Book Base had no direct contacts with foreign partners. From 1963 Lithuanian books have been sent directly to book firms abroad. In 1966 a special Export Group

was set up which later was reorganized into the Export-Import Department.

There is a great demand abroad for Lithuanian belles-lettres. The demand for Lithuanian books for children has also increased. Therefore special editions of books in Czech, Slovak, German and other languages are published. Readers abroad are also interested in books on history, Lithuanian fiction, linguistics, and books on art.

More effectively demands abroad for Soviet Lithuanian books might be satisfied if more detailed investigations of the 25-year-old practice in book trade and the coordination and cooperation of the activities of the participating institutions and organizations were carried on.